

نقش طرحواره های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای و نظم‌جویی شناختی

هیجان در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان

شبروز قبادی زاده^۱، ناصر یوسفی^۲ و فرزاد قادری^۳

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان پسر بود. روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه‌آماري پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان پسر دبیرستانی که در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ در مدارس شهر سنج مشغول به تحصیل بودند، تشکیل دادند. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک مرحله-ای ۲۵۰ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسش‌نامه‌های آمادگی اعتیاد، طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ، سبک‌های مقابله‌ای اندلر و پارکر و راهبردهای تنظیم شناختی هیجان استفاده شد. تحلیل همبستگی پیرسون نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله با استرس و راهبردهای تنظیم شناختی هیجان به‌طور مشترک ۴۶ درصد از تغییرات گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نشان داد که خرده‌مقیاس‌های سبک‌های مقابله‌ای مسئله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی، راهبردهای تنظیم شناختی هیجان ملامت خویشتن، پذیرش، فاجعه‌سازی و ملامت دیگران و طرحواره‌های محرومیت هیجانی، رهاشدگی/بی‌ثباتی، انزوای اجتماعی/بیگانگی، نقص/شرم، خویشتن تحول نیافته/گرفتار، ایثار، اطاعت، بازداری هیجانی، معیارهای سرسختانه، استحقاق/بزرگ‌منشی و خویشتن‌داری ناکافی با گرایش به اعتیاد رابطه مثبت و معناداری دارد ($P < 0/05$). نتایج حاصل، تلویحات مهمی در سیر پیش‌بینی، آسیب‌شناسی و پیشگیری از اعتیاد دارد.

واژه‌های کلیدی: طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای، نظم‌جویی شناختی هیجان، گرایش به اعتیاد

shabrooz.ghabadi@gmail.com

۱. نویسنده‌ی رابط: کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه کردستان.

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه کردستان

۳. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۸/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۲/۲۹

DOI: 10.22098/JSP.2019.751

مقدمه

اعتیاد یک ناهنجاری با نشانه‌های بالینی، رفتاری و شناختی است که در ایجاد آن، عوامل اجتماعی و روان‌شناختی، عوامل زیست‌شناختی نقش دارند (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۱۳). روزانه شمار زیادی از افراد به مصرف مواد روی می‌آورند و دچار پیامدهای جسمانی، روانی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی ناشی از آن می‌شوند. کشور ما بنا به برخی دلایل فرهنگی، باورهای اشتباه و موقعیت جغرافیایی خاص، زمینه‌های مناسبی برای روی آوردن جوانان به اعتیاد دارد که پیشینه‌های نظری و تجربی موجود در این زمینه موید این واقعیت است (امیری، ۱۳۹۱). امروزه خطر مصرف مواد مخدر و سوء مصرف مواد در نسل جوان روندی صعودی پیدا کرده و سلامت روانی این قشر را با خطر جدی مواجه ساخته است.

دانش‌آموزان به‌عنوان بخشی از نیروی جوان جامعه از آسیب‌های مختلف روانی-اجتماعی در امان نیستند و گاهی در معرض خطر استفاده از مواد مخدر و اعتیاد به آن قرار دارند (کوربین، فارمر و هوکیسام، ۲۰۱۳). مطالعات و تجارب بالینی نشان داده‌اند که اکثر نوجوانان در سن ۱۲ الی ۱۳ سالگی مصرف مواد را با مواد سبکی نظیر سیگار شروع کرده و سپس به سمت مواد سنگین‌تر و صنعتی روی می‌آورند (چوپانی، پشتیبان، پورقادری و غلامی، ۱۳۹۶). شیوع مصرف مواد مخدر در دانش‌آموزان دبیرستانی ۱۲/۴ درصد برآورد شده است (مبارزه با قاچاق جهانی مواد مخدر، ۲۰۰۳؛ به نقل از وجودی، عبدل‌پور، بخشی‌پور و عطارد، ۱۳۹۳)، در حالی که موسوی (۱۳۸۲؛ به-نقل از چوپانی و کرمی، ۱۳۹۶) در مطالعه‌ای که بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی کرمان انجام داد گزارش کرد که ۲۶/۵ درصد پسران و ۱۱/۵ درصد دختران حداقل یک بار سابقه مصرف مواد داشته‌اند. همچنین نریمانی، رجب‌پور، احمدی، یاقوتی‌زرگر و رستم‌اوغلی (۱۳۹۵) در پژوهشی میزان شیوع سوء مصرف مواد را در دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر سمنان ۷/۸ درصد برآورد

1. addiction
2. American Psychiatric Association
3. Corbin, Farmer & Hoekesma

کردند. با توجه به تأثیر اعتیاد بر ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی، لزوم شناسایی عوامل پیش-بینی کننده و پیشگیری کننده‌ی گرایش نوجوانان و جوانان به اعتیاد و مصرف مواد مخدر، بیش از پیش احساس می‌شود و شناخت عوامل مؤثر در شکل‌گیری و تداوم نگرش مثبت نسبت به این بحران روان‌شناختی- اجتماعی و پیامدهای آن جهت پیشگیری از گرایش نوجوانان به آن که تأثیرات مخربی بر سلامت عملکردی آن‌ها در ابعاد درون فردی و بین فردی زندگی دارد، ضرورتی تام دارد (وود، داو و گالو^۱، ۲۰۱۳).

از متغیرهای روان‌شناختی که تأثیر به‌سزایی در سوق‌دادن افراد به‌ویژه نوجوانان به مصرف مواد مخدر و اعتیاد بدان دارد، طرحواره‌های ناسازگار اولیه^۲ است (قدیمی، کرمی و یزدان بخش، ۱۳۹۳). طرحواره‌ها، الگوها یا درون مایه‌های عمیق و فراگیری هستند که از خاطره‌ها، هیجان، شناخت واره‌ها و احساس‌های بدنی تشکیل شده‌اند، معمولاً در دوران کودکی و نوجوانی شکل گرفته‌اند، در مسیر زندگی تداوم دارند و به شدت ناکارآمد هستند (یانگ، کلسکو و ویشار^۳، ۲۰۱۱؛ ترجمه‌ی حمیدپور و اندوز، ۱۳۹۱). یانگ (۲۰۰۳)؛ به‌نقل از صالحی، گلکاری و عرب-بافرانی، ۱۳۹۱) هجده طرحواره ناسازگار اولیه را در قالب پنج حوزه شناسایی و معرفی کرده است که عبارتند از: الف) بریدگی و طرد^۴؛ ب) خودمختاری و عملکرد مختل^۵؛ پ) محدودیت‌های مختل^۶؛ ت) دیگر جهت‌مندی^۷ و گوش به‌زنگی بیش از حد و بازداری^۸. هنگامی که طرحواره‌های ناسازگار اولیه فعال می‌شوند، سطوحی از هیجان منتشر می‌شود و مستقیم یا غیرمستقیم منجر به اشکال مختلفی از آشفتگی‌های روان‌شناختی نظیر افسردگی، اضطراب، عدم توانایی شغلی، سوء مصرف مواد، تعارضات بین فردی و مانند آن می‌شود (قدیمی و قاسمی‌مطلق، ۱۳۹۴). پژوهش‌های

1. Wood, Dawe & Gullo
2. early maladaptive schemas
3. Yang, Kolesko & Wishar
4. disconnection and rejection
5. impaired autonomy and performance
6. impaired limits
7. other- directedness
8. overvigilance/ inhibition

تجربی و بالینی حاکی از این واقعیت است که سوء‌مصرف مواد یکی از راهبردهای کنارآمدن است که فرد برای دوری از تأثیر منفی طرحواره‌های ناسازگار برانگیخته شده، به کار می‌برد و همچنین افراد وابسته به مواد دارای طرحواره‌های ناسازگار بیش‌تری از افراد غیر وابسته هستند (اویسی و بخشانی، ۱۳۹۱).

همچنین در بین عوامل روان‌شناختی مرتبط با سوء‌مصرف مواد، سبک‌های مقابله‌ای^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند (رومر و هنسی^۲، ۲۰۰۷؛ جوس، فلور و فرانسیسکا^۳، ۲۰۰۷). مقابله به عنوان یک فرایند روان‌شناختی، به کوشش‌های شناختی و رفتاری اشخاص برای حل و فصل شرایط استرس‌زا گفته می‌شود. مقابله در برگیرنده تلاش‌ها، اعم از کنش‌محور و درون‌روانی، برای اداره و تنظیم تقاضاهای محیطی، درونی و کشمکش میان آن‌ها است و دو کارکرد مهم دارد: تنظیم هیجان‌های ناگوار و در پیش‌گرفتن کنشی برای تغییر و بهبود مسأله‌ای که باعث ناراحتی شده است (لازاروس و فولکمن^۴، ۱۹۸۹). لازاروس (۱۹۸۲) گزارش کرد که دو نوع سبک مقابله‌ای در برابر فشار روانی وجود دارد: سبک مقابله‌ای مسأله‌مدار و سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار. در سبک مقابله‌ای مسأله‌مدار فرد بر عامل فشارآور متمرکز می‌شود و سعی می‌کند اقدامات سازنده‌ای در راستای تغییر شرایط فشارآور یا حذف آن انجام دهد. اما در سبک مقابله‌ای هیجان‌مدار فرد سعی می‌کند، پیامدهای هیجانی واقعه‌ی فشارآور را مهار کند. کارکرد اولیه مقابله هیجان‌مدار تنظیم و مهار هیجانی عامل فشارآور است تا تعادل هیجانی فرد حفظ شود. از سوی دیگر سبک مقابله‌ای اجتنابی نیز ممکن است به شکل روی آوردن و درگیر شدن در یک فعالیت تازه و یا به شکل روی آوردن به اجتماع و افراد دیگر ظاهر شود. به عبارتی فرد با فاصله گرفتن از مشکل اقدام به فرار و اجتناب می‌کند (هارن و میچل^۵، ۲۰۰۳). پژوهش‌ها

-
1. coping styles
  2. Rommer & Hennessy
  3. Jose, Flor & Francisca
  4. Lazarus & Folkman
  5. Haren & Mitchell

نشان داده‌اند که ابعاد سبک‌های مقابله‌ای، برای پیش‌بینی سوء‌مصرف مواد، دفعات مصرف، تکمیل دوره درمان و فرآیند عود در میان معتادان اهمیت دارد (بال^۱، ۲۰۰۵؛ خوشابی، مرادی و حبیبی، ۲۰۱۲). فرانکن - اینگمار، هندریکس، جودیس_هافمن و وندرمر^۲ (۲۰۰۳) نشان دادند که توانایی مقابله‌ی کارآمد می‌تواند تنیدگی‌های کنونی و آینده، نشانه‌های آسیب‌شناسی روانی و گرایش به مصرف مواد را کاهش دهد. کیامرثی و ابوالقاسمی (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود نشان دادند که بین سبک‌های مقابله‌ای مسئله‌مدار و هیجان‌مدار با استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. از این رو بررسی ابعاد سبک‌های مقابله‌ای برای پیش‌بینی سوء مصرف مواد دارای اهمیت است (وجودی و همکاران، ۱۳۹۳).

از سوی دیگر بر اساس گزارش‌های پژوهشی، یکی از عواملی که امروزه بیش از پیش در آسیب‌شناسی طیف وسیعی از اختلالات مورد توجه قرار گرفته به تنظیم هیجان^۳ معروف است (گراس^۴، ۲۰۱۵). نظم‌جویی هیجانی فرایندی است که از طریق آن افراد خواسته یا ناخواسته هیجان‌ات خود را برای رسیدن به یک پیامد مطلوب تعدیل می‌کنند (آلدائو، نولن_هوکسما و اشویرزه^۵، ۲۰۱۰). راهبردهای متعددی برای نظم‌جویی تجارب و فرایندهای مختلف هیجانی وجود دارند. یکی از متداول‌ترین راهبردها، تنظیم هیجان با استفاده از فرایندهای شناختی (یا نظم‌جویی شناختی هیجان) می‌باشد. نظم‌جویی شناختی هیجان شامل فرایندهای درونی و بیرونی است که مسئول نظارت، ارزیابی و تغییر واکنش‌های هیجانی به‌خصوص ویژگی‌های شدت و زمان رسیدن به اهداف است (یوکوس، هامیت-یوکا و کیتوگ^۶، ۲۰۱۳). پژوهش‌ها نشان داده‌اند افرادی که از سبک‌های شناختی ناسازگارانه مانند نشخوار فکری، فاجعه‌انگاری و سرزنش خود استفاده می‌کنند، نسبت به سایر افراد بیش‌تر در برابر مشکلات هیجانی آسیب‌پذیر می‌باشند، و افرادی که از

1. Ball
2. Franken-Ingmar, Hendriks, Judith-Haffmans & Van der Meer
3. emotion regulation
4. Gross
5. Aldao, Nolen-Hoeksema & Schweizer
6. Yokus, Hamit -Yoku & Ktug

سبک‌های سازگارانه، مانند ارزیابی مجدد مثبت استفاده می‌کنند، آسیب‌پذیری کم‌تری دارند. گزارش‌ها حاکی از آن است که راهبردهای نامناسب در تنظیم هیجان با گرایش و پیش‌بینی اعتیاد در ارتباط است (اسماعیلی‌نسب، اندامی‌خشک، آزمی و ثمرخی، ۱۳۹۳). تنظیم هیجان نقش محوری در بازداری رفتارهای اعتیادی دارد (کان و دمتروویکس^۱، ۲۰۱۰). به نظر می‌رسد دانش‌آموزانی که از لحاظ پردازش هیجانی، سبک‌های شناختی ضعیف‌تری مانند ملامت خویشتن را بر می‌گزینند، نسبت به سایر دانش‌آموزان، آسیب‌پذیری بیشتری در برابر مشکلات هیجانی دارند (نریمانی، عباسی، بگیان‌کوله‌مرز و رضایی‌فرد، ۱۳۹۴). افراد با دشواری در تنظیم هیجان به احتمال بیشتری در معرض انواع مختلف سوء‌مصرف مواد قرار دارند (ویلنس، مارتیلون، اندرسون، آبراهامسون و بیدرمن^۲، ۲۰۱۳). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سوء‌مصرف مواد ناشی از سطح پایین راهبردهای نظم‌جویی هیجان مثبت و ناتوانی در مقابله‌ی موثر با هیجان‌ها و مدیریت آن‌ها، به‌ویژه در شروع مصرف است (امیری، ۱۳۹۱). هنگامی که افراد برای مصرف مواد تحت فشار قرار می‌گیرند، مدیریت ضعیف هیجان‌های آن‌ها، خطر سوء‌مصرف را افزایش می‌دهد. برعکس، مدیریت موثر هیجان‌ها خطر سوء‌مصرف مواد را کاهش می‌دهد. توانایی مدیریت هیجان‌ها باعث می‌شود که فرد در موقعیت‌هایی که خطر مصرف مواد بالاست، از راهبردهای مقابله‌ای مناسب استفاده کند (اسماعیلی‌نسب و همکاران، ۱۳۹۳). یافته‌ها نشان داد که تکنیک‌های بازارزیابی اثربخشی بیشتری نسبت به سایر راهبردهای نظم‌جویی هیجان شامل سرکوبی و پذیرش در ارتباط با مشکلات سیگار کشیدن دارند. یافته‌های پژوهشی مبین آن است که دانشجویان با راهبردهای تنظیم هیجان ناکارآمد به احتمال بیشتری مصرف سیگار را تجربه می‌کنند (بیرامی، موحدی و میناشیری، ۱۳۹۲)؛ سوء‌مصرف کنندگان در دو سطح بالا و پایین راهبردهای تنظیم هیجانی متفاوتی به کار می‌گیرند (برنت شاتز^۳، ۲۰۱۳). در فراتحلیلی مشخص شد که نشخوارگری و سرکوب هیجان با

1. Kun & Demetrovics

2. Wilens, Martelon, Anderson, Shelley-Abrahamson & Biederman

3. BrentSchatz

اختلالات مصرف مواد ارتباط دارند، درحالی که راهبردهای ارزیابی مجدد و پذیرش با مصرف مواد رابطه‌ای نداشتند (آلدائو و همکاران، ۲۰۱۰).

مطالب پیشین از یکسو موید لزوم توجه بیشتر به شیوع بیش از حد اعتیاد در بین دانش‌آموزان نوجوان و پیامدهای مخرب آن است و ازسوی دیگر ضرورت شناسایی عوامل پیش‌بینی‌کننده‌ی گرایش نوجوانان به این بحران روان‌شناختی - اجتماعی را جهت تدوین برنامه‌های آموزشی، پیشگیرانه و درمانی در این حوزه را آشکار می‌سازد. این پژوهش بر این است که به بررسی نقش پیش‌بینی‌کننده‌ی طرحواره‌های ناسازگار اولیه، راهبردهای مقابله‌ای و نظم‌جویی شناختی هیجان را در آمادگی به اعتیاد دانش‌آموزان دبیرستانی مورد بررسی قرار بدهد.

روش

پژوهش حاضر همبستگی از نوع پیش‌بینی بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان پسر، تمام دبیرستان‌های شهرستان سنندج بود که از میان آن‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک-مرحله‌ای ابتدا ۳ مدرسه دبیرستانی انتخاب و سپس از میان آن‌ها ۲۵۰ نفر برای مشارکت در پژوهش انتخاب شدند. معیارهای ورود به نمونه عبارت بودند از: دانش‌آموز دبیرستانی بودن، جنسیت پسر داشتن، تمایل به مشارکت در پژوهش. از ۲۵۰ پرسش‌نامه توزیعی تعداد ۲۴۱ پرسش‌نامه قابلیت تجزیه و تحلیل داشتند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و در قالب‌های آزمون‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی مناسب (رگرسیون چندگانه) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جهت جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای ذیل استفاده شد:

مقیاس ایرانی آمادگی اعتیاد^۱ (IAPS): توسط زرگر در سال (۱۳۸۵) جهت ارزیابی آمادگی افراد برای گرایش به مواد مخدر و اعتیاد طراحی شد. پرسش‌نامه شامل ۳۶ گویه است که

---

1. Iranian addiction potential scale

در قالب دو خرده‌مقیاس آمادگی فعال و آمادگی غیرفعال طراحی شد (زرگر، نجاریان و نعمانی، ۱۳۸۷). پاسخ‌های پرسش‌نامه براساس مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم تنظیم و نمره‌گذاری آن از صفر تا ۳ صورت می‌پذیرد (کاملاً مخالفم: ۰، مخالفم: ۱، موافقم: ۲، کاملاً موافقم: ۳) (زرگر، ۱۳۸۵). زرگر (۱۳۸۵) پایایی پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ و روایی محتوایی و صوری آن را قابل قبول گزارش کردند. زرگر و همکاران (۱۳۸۷) نیز پایایی پرسش‌نامه را بین ۰/۷۵ تا ۰/۹۰ گزارش کردند و روایی محتوایی و صوری آن را قابل قبول گزارش کردند.

پرسش‌نامه راهبردهای مقابله با فشار روانی^۱ (CISS): توسط اندلر و پارکر^۲ در سال (۱۹۹۰) در قالب ۴۸ سوال جهت ارزیابی راهبردهای مقابله‌ای افراد طراحی شد. در ایران نیز توسط اکبرزاده (۱۳۷۶) ترجمه و هنجاریابی گردید. پرسش‌نامه در قالب سه خرده‌مقیاس راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی طراحی گردید (اکبرزاده، ۱۳۷۶). پاسخ‌های پرسش‌نامه براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از هرگز تا خیلی زیاد طراحی و از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود، اندلر و پارکر (۱۹۹۰) پایایی پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۸۰ گزارش کردند و روایی محتوایی و صوری آن را قابل گزارش کردند. جعفرنژاد (۱۳۸۲) پایایی پرسش‌نامه را برای خرده‌مقیاس‌های این پرسش‌نامه بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۳ گزارش کرده است.

پرسش‌نامه سبک‌های تنظیم شناختی هیجان فرم کوتاه^۳ (CERQ- short form): توسط گرانفسکی و کرایج^۴ (۲۰۰۷) جهت ارزیابی سبک‌های تنظیم شناختی در افراد ۱۲ سال به بالا طراحی شد. در ایران نیز توسط حسنی (۱۳۸۹) ترجمه و هنجاریابی شد. پرسش‌نامه شامل ۹ خرده-مقیاس راهبرد شناختی، ملامت خویش، پذیرش، نشخوارگری، تمرکز مجدد مثبت، تمرکز مجدد

1. coping strategy questionnaire
2. Endler & Parker
3. cognitive emotion regulation questionnaire
4. Garnefski & Kraaij

بر برنامه‌ریزی، ارزیابی مجدد مثبت، دیدگاه‌پذیری، فاجعه‌سازی و ملامت دیگران است که پاسخ-های براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از همیشه تا هرگز تنظیم و از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود (همیشه: ۱، اغلب اوقات: ۲، معمولاً: ۳ گاهی اوقات: ۴ و هرگز: ۵) (حسنی، ۱۳۸۹). گرانفسکی و کرایج (۲۰۰۷) پایایی پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس حدود ۰/۹۳ گزارش کردند و روایی آن را قابل قبول گزارش کردند. حسنی (۱۳۸۹) پایایی پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های آن بین ۰/۷۶ تا ۰/۹۲ گزارش کرده و روایی محتوایی و صوری آن را مورد تأیید قرار داده است.

نتایج

در این پژوهش تعداد ۲۵۰ پرسش‌نامه توزیع شد، بعد از گردآوری داده‌ها، داده‌های ناقص حذف و تعداد ۲۴۱ نمونه مورد بررسی قرار گرفتند. به منظور آزمون فرضیه پژوهش مبنی بر این که بین متغیرهای طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، با گرایش به اعتیاد رابطه وجود دارد، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جداول ۱ و ۲ ارائه شده است.

جدول ۱. ضرایب همبستگی بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و آمادگی به اعتیاد

متغیر	خرده مولفه متغیر پیش‌بین	r	ضریب تعیین	P
طرحواره ناسازگار اولیه	محرومیت هیجانی	۰/۳۱	۰/۱۰	۰/۰۰۰
	رهاشدگی/ بی‌ثباتی	۰/۳۳	۰/۱۰	۰/۰۰۰
	بی‌اعتمادی/ بدرفتاری	۰/۰۹	۰/۰۰	۰/۱۴
	انزوای اجتماعی/ بیگانگی	-۰/۲۳	۰/۰۵	۰/۰۰۰
	نقص/ شرم	۰/۱۴	۰/۰۲	۰/۰۲
	شکست	۰/۰۱	۰/۰۰	۰/۸۵
	وابستگی/ بی‌کفایتی	۰/۰۱	۰/۰۰	۰/۷۹
	آسیب‌پذیری نسبت به ضرر و بیماری	-۰/۱۰	۰/۰۱	۰/۱۱

Vol.7, No.4/118-139			دوره‌ی ۷، شماره‌ی ۴/۱۳۹-۱۱۸
۰/۰۰۱	۰/۰۶	۰/۲۴	خویشتن تحول نیافته / گرفتار
۰/۰۰۱	۰/۱۲	۰/۳۴	اطاعت
۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۱۷	ایثار
۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۱۷	بازداری هیجانی
۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۱۷	معیارهای سرسختانه
۰/۰۰۱	۰/۵۳	۰/۷۲	استحقاق / بزرگ منشی
۰/۰۰۱	۰/۱۵	۰/۳۹	خویشتن داری ناکافی
۰/۲۴	۰/۰۲	۱/۴	کل

نتایج جدول ۱ نشان‌دهنده وجود همبستگی معنادار بین نمرات طرحواره‌های ناسازگار اولیه و مؤلفه‌های (محرومیت هیجانی، رهاشدگی / بی‌ثباتی، انزوای اجتماعی / بیگانگی، نقص / شرم، خویشتن تحول نیافته / گرفتار، ایثار، اطاعت، بازداری هیجانی، معیارهای سرسختانه، استحقاق / بزرگ منشی و خویشتن داری ناکافی) با گرایش به اعتیاد است، به طوری که رابطه مثبت و معناداری بین همه مؤلفه‌های مذکور با گرایش به اعتیاد به دست آمد ($p < 0/05$). با توجه به ضرایب تعیین به دست آمده می‌توان گفت طرحواره‌های ناسازگار محرومیت هیجانی ۱۰ درصد، رهاشدگی / بی-ثباتی ۱۰ درصد، انزوای اجتماعی / بیگانگی ۵٪، نقص / شرم ۲٪، خویشتن تحول نیافته / گرفتار ۶٪، ایثار ۳٪، اطاعت ۱۲٪، بازداری هیجانی ۳٪، معیارهای سرسختانه ۳٪، استحقاق / بزرگ منشی ۵۳٪، خویشتن داری ناکافی ۱۵٪ از تغییرات گرایش به اعتیاد را پیش بینی می‌کنند.

نقش طرحواره های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای و نظم‌جویی شناختی هیجان در پیش‌بینی ...

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین سبک‌های مقابله‌ای و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان با آمادگی به اعتیاد

متغیر	خرده مولفه متغیر پیش بین	r	ضریب تعیین	P
سبک‌های مقابله‌ای	مسأله مدار	۰/۳۴	۰/۱۱	۰/۰۰۱
	هیجان مدار	۰/۷۰	۰/۵۰	۰/۰۰۱
	اجتنابی	۰/۳۱	۰/۱۰	۰/۰۰۱
	کل	۰/۵۷	۰/۳۳	۰/۰۰۱
راهبرد نظم‌جویی شناختی هیجان	ملاطت خویش	۰/۱۳	۰/۱۹	۰/۰۳
	پذیرش	۰/۱۸	۰/۰۳	۰/۰۰۱
	نشخوار	-۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۹۵
	تمرکز مجدد مثبت	۰/۰۳	۰/۰۱	۰/۶۲
	تمرکز مجدد بر رینامه ریزی	۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۳۷
	ارزیابی مجدد مثبت	۰/۰۲	۰/۰۱	۰/۶۵
	دیدگاه‌گیری	-۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۱۸
	فاجعه‌سازی	-۰/۱۲	۰/۰۱	۰/۰۴
	ملاطت دیگران	-۰/۲۶	۰/۰۷	۰/۰۰۱
	کل	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۹۰

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده همبستگی معنادار بین متغیرهای پیش‌بین سبک‌های مقابله‌ای (مسئله-مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی) با گرایش به اعتیاد است، به طوری که رابطه مثبت و معناداری بین همه‌ی مولفه‌های مذکور با گرایش به اعتیاد به دست آمد ($p < ۰/۰۵$). با توجه به ضرایب تعیین به دست آمده می‌توان گفت سبک‌های مقابله‌ای مساله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی به ترتیب قادر به پیش‌بینی ۱۱ درصد، ۵۰ درصد و ۱۰ درصد از تغییرات گرایش به اعتیاد می‌باشند. نتایج نشان می‌-

دهد که از میان راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، مولفه‌های ملامت خویشتن، پذیرش، فاجعه-سازی و ملامت دیگران با گرایش به اعتیاد رابطه دارند، به طوری که رابطه معنادی بین همه مولفه‌های مذکور با گرایش به اعتیاد به دست آمد ($p < 0/05$). با توجه به ضرایب تعیین به دست آمده می‌توان گفت ملامت خویشتن ۱۹ درصد از تغییرات گرایش به اعتیاد، پذیرش ۳ درصد، فاجعه‌سازی ۱ درصد و ملامت دیگران ۷ درصد از تغییرات گرایش به اعتیاد را پیش‌بینی می‌کنند.

به منظور آزمون مدل پیش‌بینی آمادگی اعتیاد از طریق متغیرهای پیش‌بین سبک‌های مقابله‌ای، راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان و طرحواره‌های ناسازگار اولیه از مدل رگرسیون گام به گام استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. بنابر نتایج جدول ۳ سبک‌های مقابله‌ای نخستین متغیری است که وارد مدل شده است و پس از آن مؤلفه‌های طرحواره‌های ناسازگار اولیه و راهبردهای شناختی هیجان بیش‌ترین توانایی را به صورت ساده و ترکیبی در پیش‌بینی متغیر گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان دارند.

جدول ۳. نتایج رگرسیون گام به گام پیش‌بینی آمادگی اعتیاد براساس سبک‌های مقابله‌ای، طرحواره‌های ناسازگار اولیه و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان

مدل رگرسیونی	B	خطای معیار	Beta	T	r	ضریب تعیین	P
مدل ۱ سبک مقابله	۰/۹۳	۰/۰۸	۰/۵۸	۱۰/۸۹	۰/۵۸	۰/۳۳	۰/۰۰۱
مدل ۲ سبک مقابله	۱/۴۳	۰/۱۰	۰/۸۸	۱۳/۴۳	۰/۶۷	۰/۴۴	۰/۰۰۱
طرحواره ناسازگار	-۰/۲۴	۰/۰۳	-۰/۴۵	-۶/۸۸			۰/۰۰۱
سبک مقابله	/۵۰	۰/۱۱	۰/۹۳	۱۳/۶۵			۰/۰۰۱
مدل ۳ طرحواره ناسازگار	-۰/۲۸	۰/۰۳	-۰/۵۳	-۷/۱۷	۰/۶۷	۰/۴۶	۰/۰۰۱
نظم‌جویی هیجان	۰/۶۲	۰/۲۷	۰/۱۲	۲/۲۵			۰/۰۰۱

یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که در گام نخست مؤلفه سبک‌های مقابله با استرس به‌تنهایی ۳۳ درصد تغییرات گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان را تبیین می‌کند. در گام دوم مؤلفه طرحواره‌های ناسازگار اولیه وارد معادله شده است که در تعامل با سبک‌های مقابله با استرس ۴۴ درصد، تغییرات گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. در گام سوم مؤلفه نظم‌جویی شناختی هیجان وارد معادله شده که در تعامل با دو بعد سبک‌های مقابله با استرس و طرحواره‌های ناسازگار اولیه قادر به پیش‌بینی ۴۶ درصد، تغییرات گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان است ($p < 0/05$).

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، با هدف بررسی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد دانش‌آموزان دبیرستانی براساس طرحواره‌های ناسازگار اولیه، راهبردهای مقابله‌ای و نظم‌جویی شناختی هیجان انجام شد. نتایج نشان داد که بین متغیرهای طرحواره‌های ناسازگار اولیه، سبک‌های مقابله‌ای و راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان با گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان همبستگی معناداری وجود دارد، بدین - معنی که متغیرهای پیش‌بین به‌طور معناداری گرایش دانش‌آموزان به اعتیاد را پیش‌بینی کردند.

در زمینه‌ی رابطه‌ی طرحواره‌های ناسازگار اولیه و آمادگی اعتیاد دانش‌آموزان، بال (۲۰۰۵) در پژوهش خویش نقش معنادار طرحواره‌های ناسازگار را در افزایش احتمال گرایش افراد به‌ویژه در دوره‌ی نوجوانی را گزارش کردند و نشان دادند که هرچه فراوانی و شدت طرحواره‌های ناسازگار در افراد بیش‌تر باشد، احتمال گرایش آن‌ها به مصرف مواد مخدر بالاتر است. قدیمی و همکاران (۱۳۹۳)؛ قدیمی و قاسمی مطلق (۱۳۹۴) از دیگر پژوهش‌هایی هستند که تأثیر معنادار طرحواره‌های ناسازگار را در سوق‌دادن افراد به اعتیاد و مصرف مواد مخدر گزارش کردند و نشان دادند که وجود این طرحواره‌ها از طریق مختل کردن عملکرد شناختی افراد احتمال گرایش آن‌ها به مصرف مواد مخدر را تا حد زیادی افزایش می‌دهد. در تبیین نتایج می‌توان گفت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه اساس ساخت‌های شناختی فرد را تشکیل داده و با حوادث منفی و فشارهای روانی زندگی تعامل دارند. همانگونه که در پژوهش‌ها عنوان شده است، طرحواره‌های ناسازگار اولیه مکانیسم‌های

ناکارآمدی هستند که به صورت مستقیم یا غیر مستقیم به پریشانی روان‌شناختی می‌انجامند (سسرو، مارنون، بیتل و هاتز^۱، ۲۰۰۴). طرحواره‌ها موجب سوگیری در تفسیرهای افراد از رویدادها می‌شوند و این سوگیری‌ها در آسیب‌شناسی روانی میان فردی به صورت سوء تفاهم‌ها، نگرش‌های تحریف شده، گمان‌های نادرست، هدف و چشم‌داشت‌های غیرواقع‌بینانه خود را نشان می‌دهند (جیمز، ریچارت، فرستن و بارتن^۲، ۲۰۰۷). زمانی که طرحواره‌ها فعال می‌شود، تبدیل به اتاق فرمان افکار خودآیند منفی می‌گردد و به طور منفی موجب سوگیری در اطلاعات می‌شود. این طرحواره‌ها در زندگی فرد به عنوان عدسی‌هایی عمل می‌کنند که تفسیر، انتخاب و ارزیابی فرد از تجارب وی را شکل می‌دهند. گرچه تحقیقات متعدد در هر زمان در چارچوب نظریه‌ای خود به بررسی این اثرها پرداخته‌اند، اما نتایج همواره از صحت این ادعا خبر می‌دهد (هریس^۳، ۲۰۰۲). همچنین می‌توان چنین استدلال کرد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در این گروه از افراد، نتیجه تجارب زیان بخش نظیر رهاشدگی، محرومیت هیجانی، تحقیر، نقص در محیط اولیه، و حوادث استرس‌زا است که فرد در سیر دوران کودکی و نوجوانی با این تجارب روبه‌رو بوده است. از سوی دیگر احتمالاً والدین این گروه از دانش‌آموزان در دستیابی آن‌ها به پنج موضوع اساسی رشد سالم یعنی ارتباط، خود مختاری، شایستگی، انتظارات معقول و محدودیت‌های واقع‌گرایانه مشکل ایجاد کرده‌اند. بنابراین ناخواسته موجب شکل‌گیری و رشد طرحواره‌های ناسازگار اولیه شده‌اند؛ به طوری که این طرحواره‌ها به ایجاد باورهای منفی درباره خود، دیگران و جهان و دیدگاه‌های بدبینانه نسبت به زندگی، منجر می‌شوند. با در نظر گرفتن این که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در دوره‌های اولیه زندگی تحول یافته و تثبیت شده‌اند و بازنمایی‌های معتبری از تجارب ناخوشایند دوره کودکی هستند، می‌توان چنین استنباط کرد که زمینه ساز تفکر تحریف شده و رفتارهای ناکارآمد و هسته اصلی مشکلات رفتاری، سازشی و روانی قرار گرفته‌اند.

- 1 . Cecero, Marmon, Beitel & Hutz
- 2 . James, Reichelt, Freston & Barton
- 3 . Harris

نتایج حاصل از پژوهش حاضر در ارتباط با همبستگی بین راهبردهای مقابله‌ای و آمادگی به اعتیاد دانش‌آموزان دبیرستانی، نشان از این واقعیت دارد که راهبردهای مقابله‌ای و تمامی خرده-مقیاس‌های آن نقش معناداری در پیش‌بینی گرایش دانش‌آموزان به اعتیاد دارد. وجودی و همکاران (۱۳۹۳) گزارش کردند که دانش‌آموزانی که از راهبردهای مقابله‌ای ناسالم نظیر راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌محور استفاده می‌کنند در مقایسه با سایر دانش‌آموزان که از راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌محور استفاده می‌کنند بیش‌تر احتمال دارد که به مصرف مواد مخدر گرایش پیدا کنند. کیامرثی و ابوالقاسمی (۱۳۹۰)، از مشخصه‌های نوجوانی تغییرات سریع و فراگیر در تمام ابعاد زندگی است که احتمالاً به فشار روانی زیادی منجر می‌شود. نوجوان مانند یک بزرگسال تجربه کافی برای رویاروی و مقابله با احساسات ناشی از استرس‌ها و فشارهای روانی را ندارد به همین علت مواد مخدر را به عنوان داروی خود تجویزی در شرایط فشارزا مصرف می‌کنند. به نظر می‌رسد نوجوانانی که از راهبردهای فشارزا استفاده می‌کنند در مواجهه با رویدادهای مشکل‌ساز زندگی بیشتر به راهکارهایی مانند مصرف مواد روی می‌آورند که از طریق آن به آرامش می‌رسند. مصرف مواد باعث می‌شود تا فرد برای مقابله با مشکلات به دنبال حل مسئله و مواجهه مستقیم با محرک‌های فشارزا نباشد. در مقابل راهبرد متمرکز بر مسئله شامل تلاش هوشیارانه یا ارزیابی منطقی از مسئله است که سعی دارد منبع فشار روانی را تغییر یا حذف نماید و بیشتر برعامل فشارزا متمرکز است. استفاده از این نوع راهکار باعث کاهش مشکلات روانی، رفتاری هیجانی و مصرف مواد می‌شود (وجودی و همکاران، ۱۳۹۳). می‌توان گفت که رابطه راهبردهای مقابله با استرس و استعداد سوء مصرف مواد یک تعامل دو طرفه است، یعنی افرادی که در مقابله با مشکلات، راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار را انتخاب می‌کنند، به حل مشکل نایل می‌شوند و این موفقیت به عزت نفس بالا منجر می‌شود و سلامت روانی را در پی دارد. همچنین در فرآیند مقابله، مهارت‌های شناختی، مهارت‌هایی برای حل مسئله محسوب می‌شوند و فرد با به‌کار بستن راهبردهای مقابله‌ای کارآمد مسئله‌مدار از مهارت‌های شناختی برای حل مسئله استفاده می‌کند بر این اساس

راه‌های مقابله با مشکل مستقیماً بررسی می‌شوند و معمولاً با یافتن راه‌حل‌های مناسب برای مشکل، رضایت روان‌شناختی حاصل می‌شود. از سوی دیگر این وضعیت باعث نظم و انسجام فکری می‌شود و آشفتگی هیجانی را کاهش می‌دهد. در سایه انسجام فکری و آرامش هیجانی به دست آمده، منبع استرس نیز بهتر شناسایی می‌شود و قابل کنترل است. بنابراین قابل کنترل بودن منابع استرس باعث می‌شود که فرد از سلامت روانی بهتری برخوردار باشد و باعث شود که برای رفع استرس خود کمتر به مصرف مواد آورد (اپستین، گریفین و بوتون، ۲۰۰۰). با توجه به اهمیت نقش مقابله در اعتیاد می‌توان گفت هنگامی که سطح استرس و تنیدگی فرد به درجه‌ای از شدت می‌رسد، فرد از مواد به عنوان راه حلی برای کاهش استرس خود استفاده می‌کند. این وضع نقش مقابله در اعتیاد می‌تواند گفت هنگامی که سطح استرس و تنیدگی فرد به درجه‌ای از شدت می‌رسد، فرد از مواد به عنوان راه حلی برای کاهش استرس خود استفاده می‌کند. این وضع به چند دلیل رخ می‌دهد، ممکن است فرد در دوره نوجوانی راهبردهای مؤثر برای مقابله با مشکلات زندگی در بزرگسالی را فرا نگرفته باشد؛ یا بر اساس مدل فشار اجتماعی احتمال سوء مصرف مواد تابعی است از سطح تنیدگی که فرد تجربه می‌کند؛ بنابراین تنیدگی نقش مهمی در افزایش مصرف و نگرش نسبت به مواد را ایفا می‌کند.

آخرین نتیجه حاصل از پژوهش حاضر در ارتباط با نقش راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان در گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان بیانگر این واقعیت است که از میان راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان، مؤلفه‌های ملامت خویشتن، پذیرش، فاجعه‌سازی و ملامت دیگران با گرایش به اعتیاد رابطه معناداری دارند و تا حد زیادی آن را پیش‌بینی می‌کنند. ابوالقاسمی، اله‌قلی‌لو، نریمانی و زاهد (۱۳۹۰)؛ اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۳)؛ ویلنس و همکاران (۲۰۱۳) از جمله پژوهش‌هایی هستند که ارتباط معنادار بین راهبردهای نظم‌جویی شناختی هیجان را با گرایش به اعتیاد افراد مورد تأکید قرار دادند و تأکید کردند که بهره‌گیری از راهبردهایی نظیر ملامت خویشتن و یا فاجعه‌سازی

از جمله راهبردهایی هستند که تا حد زیادی احتمال گرایش به مصرف مواد مخدر را در افراد افزایش می‌دهند. در تبیین این یافته می‌توان چنین بیان کرد که هیجان‌های مثبت، با تاثیر بر روی تفکر وسعت یافته، رشد ویژگی‌های شخصیتی مثبت مانند، مقاومت و انعطاف‌پذیری و خوش‌بینی را موجب می‌شوند و افرادی که دارای ذهنی باز و فعال و توانایی‌های شناختی گسترده هستند، کمتر در رفتارهای تکانشی و سریع درگیر می‌شوند، استرس و اضطراب کمتری را تجربه کرده و آمادگی کمتری به اعتیاد دارند. ناتوانی در کنترل هیجان منفی ناشی از وجود افکار و باورهای منفی درباره نگرانی و استفاده از شیوه‌های ناکارآمد مقابله‌ای است، لذا افرادی که راهبردهای شناختی منفی تنظیم هیجان را به کار می‌برند، در تفسیر، مقابله و ابزار هیجان مناسب در موقعیت‌های مختلف خوب عمل نکرده و همین موضوع زمینه ابتلا به افسردگی و اضطراب را در آن‌ها افزایش داده و آن‌ها قادر به ابزار وجود مناسب در موقعیت‌های مختلف نبوده و این عوامل هم خود به نوعی از عوامل زمینه‌ساز آمادگی به اعتیاد هستند (برنا، حمید و حیاتی، ۱۳۹۵).

این پژوهش به‌طور کلی با هدف بررسی ارتباط بین طرحواره‌های ناسازگار، راهبردهای مقابله‌ای و راهبردهای نظم‌دهی شناختی هیجان با آمادگی به اعتیاد دانش‌آموزان پرداخت که طی آن ارتباط کلی هر سه متغیر با گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان آشکار شد. این یافته‌ها از یکسو مؤید لزوم توجه بیشتر به سلامت روان دانش‌آموزان و شیوع بیش از حد اعتیاد در بین آن‌ها است و از سوی دیگر با شناسایی تعدادی از متغیرهای روان‌شناختی مؤثر در افزایش گرایش دانش‌آموزان به مواد مخدر و اعتیاد تا حدی بینش و اطلاعات کافی را برای تدوین برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی در این حوزه جهت کاهش شیوع بحران موجود و رفع تأثیرات مخرب آن در بین دانش‌آموزان فراهم کرد. محدود کردن نمونه به دانش‌آموزان دبیرستانی به جنسیت پسر و زیاد بودن تعداد پرسش‌نامه‌ها و حجم زیاد سوالات آن از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر بود که می‌تواند اعتبار درونی - بیرونی یافته‌های حاصل را تا حد زیادی با محدودیت مواجه کند. لذا پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نقش متغیرهای مورد بررسی در پژوهش حاضر بر روی دانش‌آموزان پسر

و دختر تمامی مقاطع تحصیلی مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد و همچنین مراکز درمانی و مشاوره‌ای از نتایج حاصل از پژوهش‌های حاضر جهت تدوین به کارگیری برنامه‌هایی پیشگیرانه و درمانی در این حوزه که از تأثیرات کارکردی بیش تری برخوردار باشد استفاده کنند.

منابع

- ابوالقاسمی، عباس؛ اله‌قلی‌لو، کلثوم؛ نریمانی، محمد و زاهد عادل. (۱۳۹۰). راهبردهای تنظیم هیجان در سوء مصرف‌کنندگان مواد دارای واکنش‌پذیری بالا و پایین. *مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان*، ۲۰(۷۷)، ۱۵-۲۲.
- اسماعیلی نسب، مریم؛ اندامی خشک، علیرضا؛ آزرمی، هاله و ثمرخی، امیر. (۱۳۹۳). نقش پیش‌بینی-کنندگی دشواری در تنظیم و تحمل پریشانی در اعتیاد‌پذیری دانشجویان. *فصل‌نامه اعتیاد‌پژوهی*، ۲۹(۸)، ۴۹-۶۳.
- اکبرزاده، نسرین. (۱۳۷۶). گذر از نوجوانی به پیری (روان‌شناسی رشد و تحول). تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- امیری، سجاد. (۱۳۹۱). بررسی رابطه عملکرد خانواده و سبک‌های هویت با آمادگی به اعتیاد دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- اویسی، عباسعلی و بخشانی، نورمحمد. (۱۳۹۱). مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه در مردان وابسته و غیروابسته به مواد اپیوئیدی در شهر زاهدان. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۴(۲)، ۱۶۴-۱۷۱.
- باقری، محمد. (۱۳۸۱). نقش آموزش مهارت‌های زندگی بر دانش و نگرش نسبت به مواد مخدر و عزت-نفس دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران.
- برنا، محمدرضا؛ حمید، نجمه؛ حیاتی، داود. (۱۳۹۵). نقش پیش‌بینی‌کنندگی ویژگی‌های شخصیت، راهبردهای شناختی تنظیم هیجان، سبک‌های دلبستگی و سیستم‌های مغزی رفتاری در آمادگی فعال و غیرفعال به اعتیاد و تکانشگری. *فصل‌نامه اعتیاد‌پژوهی سوءمصرف مواد*، ۱۰(۳۷)، ۱۵۱-۱۷۴.
- بیرامی، منصور؛ موحدی، یزدان؛ میناشیری، عبدالخالق. (۱۳۹۲). مقایسه تنظیم شناختی هیجان در

- دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۳(۱۰۹)، ۱۴۳-۱۵۰.
- جعفرنژاد، بابک. (۱۳۸۲). بررسی رابطه ۵ عاملی شخصیت، سبک‌های مقابله‌ای و سلامت روان شناختی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه تربیت معلم در سال تحصیلی ۸۲-۸۳. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روان‌شناسی، تهران.
- چوپانی، موسی؛ پشتیبان، فرزاد؛ پورقادری، پریسا؛ غلامی، زینب. (۱۳۹۶). شیوع‌شناسی آسیب‌های اجتماعی شایع در بین نوجوانان ۱۲-۲۰ سال شهرستان شاهیندژ. *مجله روان‌شناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی*، ۲۵(۱)، ۱-۱۳.
- چوپانی، موسی؛ مرتضی، کرمی. (۱۳۹۶). شیوع‌شناسی آسیب‌های روانی - اجتماعی مبتنی بر چرخه زندگی خانوادگی در خانواده‌های پاسداران شهر تهران. طرح پژوهشی، دانشگاه جامع امام حسین، تهران.
- حسینی، جعفر. (۱۳۸۹). خصوصیات روان‌سنجی پرسشنامه نظم‌جویی شناختی هیجان. *مجله روان‌شناسی بالینی*، ۲(۳ پیاپی ۷): ۷۳-۸۳.
- زرگر، یدالله. (۱۳۸۵). ساخت و اعتباریابی مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد. دومین همایش انجمن روان‌شناسی ایران، تهران.
- زرگر، یدالله؛ نجاریان، بهمن؛ نعمانی، عبدالزهررا. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود سرسختی روان شناختی) نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی اعتیاد به مواد مخدر در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی*، ۳(۱۴)، ۳۷-۴۵.
- صالحی، هاجر؛ گلکاری، طاهره و عرب بافرانی، حمیدرضا. (۱۳۹۱). مقایسه طرحواره‌های ناسازگار اولیه در دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری دانشگاه اصفهان. برگزیده چکیده مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی دانشجویی اعتیاد، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ارومیه.
- قدیمی، آزاده؛ کرمی، جهانگیر و یزدان‌بخش، کامران. (۱۳۹۳). رابطه‌ی طرحواره‌های ناسازگار اولیه و باورهای فراشناخت با استعداد اعتیاد. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۷(۲)، ۶۷-۷۳.
- قدیمی، حدیثه؛ قاسمی مطلق، مهدی. (۱۳۹۴). رابطه بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه با گرایش به اعتیاد.

- دومین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم، مهندسی و تکنولوژی، تهران. کیمرثی، آذر و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۰). ارتباط خودکارآمدی، هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله با استرس با استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان. *فصل‌نامه اعتیادپژوهی*، ۵(۲۰)، ۷-۲۴.
- نریمانی، محمد؛ رجب‌پور، مجتبی؛ احمدی، عذرا؛ یاقوتی‌زرگر، حسن و رستم‌اوغلی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی میزان شیوع و عوامل مرتبط با سوء مصرف مواد در بین دانش‌آموزان متوسطه شهر سمنان. *مجله‌ی روانشناسی مدرسه*، ۵(۴)، ۱۳۲-۱۴۵.
- نریمانی، محمد؛ عباسی، مسلم؛ بگیان‌کوله‌مرز، محمدجواد و رضایی‌فرد، اکبر. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش کنترل تکانه و توجه بر پردازش هیجانی، تکانشگری و حواس‌پرتی دانش‌آموزان مبتلا به اختلال ریاضی. *پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، ۵(۲)، ۱-۲۲.
- وجودی، بابک؛ عبدل‌پور، قاسم؛ بخشی‌پور رودسری، عباس؛ عطارد، نسترن. (۱۳۹۳). پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سبک‌های هویت، فرزندپروری و راهبردهای مقابله‌ای در دانش‌آموزان دوره متوسطه. *مجله طب نظامی*، ۳(۲)، ۱۲۳-۱۳۴.
- یانگ، جفری؛ کلوسکو، ژانت و مارجوری، ویشار. (۲۰۱۱). *طرحواره درمانی، راهنمای کاربردی برای متخصصان بالینی*. ترجمه حسن حمیدپور و زهرا اندوز، ۱۳۹۱، تهران: انتشارات ارجمند.
- Abolghasemi, A., Alah Gholilo, K., Narimani, M., & Zahed, A. (2011). Emotion regulation strategies in substance abusers with high and low reactivity. *Journal Guilan University of Medical Sciences*, 20 (77), 15-22. (Persian)
- Akbarzadeh, N. (1997). *The passage from adolescence through old age (Developmental psychology)*. Tehran, University of Tehran Press. (Persian)
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217-237.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic & statistical manual of mental disorder, fifth edition (DSM 5)*. New school library, Washington. DC London. England.
- Amone-P'Olak, K., Garnefski, N., Kraaij, V. (2007). Adolescents caught between fires: cognitive emotion regulation in response to war experiences in Northern Uganda. *Journal of Adolescent*, 1(30), 655-669.
- Ball, S. A. (2005). Personality traits, problems, & disorders: clinical applications to substance use disorders. *Journal of Research in Personality*, 39(1), 84-102.
- Bayrami, M., Movahedi, Y., & Minashiri, A. (2014). The compression cognitive emotion regulation in smokers and non-smoker students. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences*, 23 (109), 143-150. (Persian)

- Borna, M., Hamid, N., & Hayati, D. (2016). On the predictive role of personality traits, cognitive strategies of emotion regulation, attachment styles, and brain-behavioral systems in active & non-active addiction and impulsiveness potential. *Journal of Research on Addiction*, 10(37), 151-174. (Persian)
- BrentSchatz, M. (2013). *The Effects of emotional regulation strategies on substance abuse disorders in an outpatient population*. PHD thesis, Educational Psychology, Walden Universit, Minnesota.
- Cecero, J. J., Marmon, T. S., Beitel, M., & Hutz, A. (2004). Images of mother, self, & god as predictors of dysphoria in Non-clinical samples. *Personslity & Differences*, 36(7), 1669-1680.
- Corbin, W. R., Farmer, N. M., & Hoekesma, S. N. (2013). Relations among stress, coping strategies, coping motives, alcohol consumption & related problems: A mediated moderation model addictive behaviors. *Journal of Addict Behaveiour*, 38(4), 1912-1919.
- Endler, N. S., & Parker, J. A. (1990). Multidimensional assessment of coping: a critical evaluation. *Journal of Perspective Social Psychology*, 58(5), 844-854.
- Epstein, J. A., Griffin, K. W., & Botvin, G. J. (2000). A model of smoking among inner-city adolescents: the role of personal competence & perceived benefits of smoking. *Preventive Medicine*, 31(2), 107-114.
- Esmaeilinasab, M., Andami Khoshk, A., Azarmi, H., & Samar Rakhi, A. (2014). The predicting role of difficulties in emotion regulation and distress tolerance in students' addiction potential. *Journal of Research on Addiction*, 29(8), 49-63. (Persian)
- Franken-Ingmar, H. A., Hendriks, V. M., Judith-Haffmans, P. M., & Van der Meer, C. W. (2003). Coping style of substance-abuse patients: effects of anxiety & mood disorders on coping change. *Journal of Clinical Psychology*, 59(1):, 1125-1132.
- Garnefski, N., & Kraaij, V. (2007). The cognitive emotion regulation questionnaire psychometric features and prospective relationships with depression and anxiety in adults. *European Journal of Psychological Assessment*, 23(3),141-149.
- Ghadimi, A., Karami, J., & Yazdanbakhsh, K. (2015). The relationship between primary maladaptive schemas and meta-cognitive beliefs with addiction potential. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17(2),67-73. (Persian)
- Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: Current status & future prospects. *Psychological Inquiry*, 26(1), 1-26.
- Haren, E., & Mitchell, C.W. (2003). Relation ships between the five-factor personality model & coping styles. *Psychology & Education: & Interdisciplinary Journal*, 40(1), 38-49.
- Harris, C. (2002). Parental perception, early maladaptive schemas & depressive symptoms in young adult, cognitive. *Therapy & Research*, 26(3), 405-416.
- Hasani, J. (2010). The Psychometric Properties of the Cognitive Emotion Regulation Questionnaire (CERQ). *Journal of Clinical Psychology*, 2(2-7),73-84. (Persian)
- James, I. A., Reichelt, F. K., Freston, M. H., & Barton, S. B. (2007). Schemas as memories implications for treatment. *Journal of Cognitive Psychotherapy- An Interational Quarterly*, 1(1), 21-57.

- Jose, M. G., Flor, Z. B., & Francisca, L. R. (2007). The role of personality variables in drug abuse in a Spanish university population. *Journal Mental Health Addiction*, 7(3), 475-487.
- Khushabi, K.; Moradi, S. & Habibi, M. (2012). Risk and protective factors of drug abuse in high school students. *IJPCP*, 17(4), 313-323.
- Kiamarsi, A., & Abolghasemi, A. (2012). The relationship of self-efficacy, sensation seeking and coping strategies with aptitude of substance use in university students. *Journal of Research on Addiction*, 20(5), 7-24. (Persian)
- Kun, B., & Demetrovics, Z. (2010). Emotional intelligence & addictions: a systematic review. *Substance Use & Misuse*, 45(7 & 8), 1131-1160.
- Lazarus, R. S. (1982). Thoughts on the relations between emotion & cognition. *American psychology*, 37(9), 1019-1024.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1989). *Stress, appraisal & coping: From spinger publishing company. New York: USA.*
- Narimani, M., Abbasi, M., Bagiyan, M. J., & Rezaie, A. (2015). The effectiveness of impulse control and attention training on emotional processing, impulsiveness and distractibility in students with dyscalculia. *Cognitive Behavioral Science Research*, 5(2), 1-22. (Persian)
- Narimani, M., Rajabpour, M., Ahmadi, A., Yaghooti Zarghar, H., & Rostamoghli, Z. (2017). Prevalence and factors associated with drug abuse among high school students in Semnan. *Journal of School Psychology*, 5(4), 132-145. (Persian)
- Oveisi, A., & Bakhshani, N. M. (2012). Comparative study of early maladaptive schemas of opium dependence and non dependence men. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 14(2), 164-171. (Persian)
- Rommer, D., & Hennessy, M. (2007). A biosocial- affect model of adolescent sensation seeking the role of affect evaluation & peer group influence in adolescent drug use. *Society for Prevention Researc*, 8(1), 89-101.
- Vojoudi, B., Abdolpour, Gh., Bakhshipour, A., & Otared, N. (2014). Prediction of drug addiction preparation based on identity styles, Parenting styles and coping strategies in high school students. *Journal of Police Medicine*, 3(2), 123-134. (Persian)
- Wilens, T. E., Martelon, M., Anderson, J., Shelley-Abrahamson, R., & Biederman, J. (2013). Difficulties in emotional regulation & substance use disorders: a controlled family study of bipolar adolescents. *Drug Alcohol Dependence*, 132(1), 114-121.
- Wood, A. P., Dawe, S., Gullo, M. J. (2013). The role of personality, family influences, & prosocial risktaking behavior on substance use in early adolescence. *Journal of Adolescent*, 36(5), 871-881.
- Yokus, T., Hamit_Yoku, Ş. G., & Ktug, K. (2013). The analysis of cogitive emotion regulation skills of pre-service music teachers in terms of differrent variables. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 1-9.
- Young, J.E., Klosko, J.S., & Weishaar, M. E. (2011). *Schema therapy: A practitioner'sguide.* Hamidpour, H., Andooz, Z. (translators). Tehran: Arjmand. (Persian)